

Hitelezési folyamatok

2015. március

Hitelezési folyamatok

2015. március

Hitelezési folyamatok

(2015. március)

Az elemzést készítette: Bálint Máté, Fellner Zita

(Pénzügyi rendszer elemzése igazgatóság)

A kiadványt jóváhagyta: dr. Balog Ádám alelnök

Kiadja: Magyar Nemzeti Bank

Felelős kiadó: Hergár Eszter

1054 Budapest, Szabadság tér 9.

www.mnb.hu

A Hitelezési folyamatok című kiadvány célja, hogy átfogó képet mutasson a hitelezés legfrissebb trendjeinek alakulásáról, valamint segítséget nyújtson ezen folyamatok megfelelő értelmezéséhez. Ennek érdekében részletesen bemutatja a hitelaggregátumok, a bankok által észlelt hitelkereslet, valamint a hitelezési feltételek alakulását. A hitelezési feltételeken belül megkülönböztetünk ár és nem ár jellegű feltételeket. A nem ár jellegű feltételek azt befolyásolják, hogyan alakul a bankok által hitelképesnek tartott ügyfelek köre, és azok milyen feltételek mellett juthatnak hitelhez. Az ár jellegű feltételek pedig azt mutatják, hogy a hitelképes vállalatok milyen áron juthatnak hitelhez. Az elemzés ezenkívül a Pénzügyi Kondíciós Index (PKI) segítségével összefoglalja a pénzügyi közvetítőrendszer gazdaságra gyakorolt hatását. Az elemzésben vizsgált főbb statisztikák a következők.

- A hitelaggregátumok a gazdasági szereplők hitelállományának mennyiségi alakulását ismertetik a hitelintézeti szektor mérlegstatisztikái alapján. Az új kihelyezések volumene és a hitelintézeti hitelek árfolyamhatásoktól megtisztított nettó állományváltozása egyaránt bemutatásra kerül. 2013 negyedik negyedévével az elemzés a teljes hitelintézeti szektor (bankrendszer és fiókok, szövetkezeti hitelintézetek) hitelezési folyamatait mutatja be.
- A nem ár jellegű hitelezési feltételek változása kvalitatív módon jelenik meg a hitelezési felmérés alapján, amelyben az adott szegmensben aktív bankok – melyek együtt 85–95 százalékát fedik le a hitelpiacnak – adnak indikációt a változás irányára a viszonyítási időszakhoz képest. A hitelezési felmérésben ár jellegű feltételek – a forrásköltség feletti felár, a kockázatos hiteleken lévő prémium, illetve a felszámolt díjak – is szerepelnek kvalitatív módon.
- A kamatstatisztikák a hitelintézeti új megvalósult kihelyezések szerződésösszegével súlyozott aggregált kamatait, azaz ár jellegű feltételeit tartalmazzák. A hitelkamat felbontható a referenciakamatra, illetve a referenciakamat feletti felárra.
- A hitelezési felmérés alapján az adott szegmensben aktív bankok az általuk észlelt hitelkereslet alakulására, várakozásaikra a hitelezési felmérésben válaszolnak kvalitatív módon. Hasonlóan a hitelezési feltételekhez, a bankok a változás irányára adnak indikációt.

A hitelezési folyamatokat leíró indikátorok és a Pénzügyi Kondíciós Index módszertanáról az elemzés végén található melléklet ad részletes tájékoztatást. A kiadványon belül a hitelezési felmérés eredményeit fókuszáltan mutatjuk be, de a kérdésekre adott válaszokat, illetve az eredményeken alapuló ábrakészletet az MNB honlapján a hitelezési felmérés oldalon teljes körűen publikáljuk.

TARTALOMJEGYZÉK

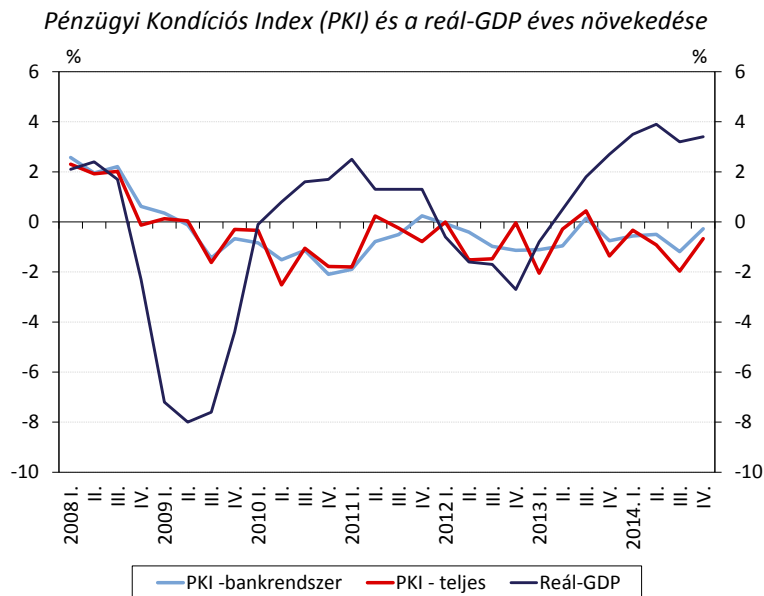
1. Vezetői összefoglaló	5
2. Hitelezési folyamatok a vállalati szegmensben	6
3. Hitelezési folyamatok a háztartási szegmensben	11
Melléklet: Módszertani megjegyzések	17

1. VEZETŐI ÖSSZEFOGLALÓ

2014 negyedik negyedévében a vállalati hitelállomány mintegy 108 milliárd forinttal emelkedett a tranzakciók hatására, így összességében a 2014-es volt az első olyan év a válság kitörése óta, amely során a hitelfelvételek és törlesztések egyenlege pozitív volt, az állomány 2,4 százalékát tette ki. Az éves bővülés elsősorban a Növekedési Hitelprogram keretein belül megvalósuló hitelfolyósításoknak köszönhető, míg az NHP-n kívüli vállalati hitelállomány továbbra is éves alapon mintegy 4 százalékkal zsugorodott. A vizsgált negyedévben 637 milliárd forint értékben történt új hitelkihelyezés, aminek nagyobbik részét a forinHITELEK tették ki. Az új forinHITELEK-szerződések közel felét az NHP keretében kötötték, így a program kihasználtsága december végére megközelítette a 600 milliárd forintot. A jegybanki programon kívüli kkv hitelezés a historikusan is alacsony szinten lévő hitelkamatok ellenére sem élénkült, a hitelpiac ezen részét továbbra is visszaeső állomány, míg az új folyósítások esetében szigorú hitelfeltételek, valamint rövid, többségében 2 éven belüli futamidők jellemzik. A tárgynegyedévben a hitelezési felmérésben megkérdezett bankok csupán egyötöde enyhített a hitelfeltételeken, így a korábbi széleskörű szigorításokat is figyelembe véve a feltételek szintje még túlzottan szigorúnak számít.

A háztartási szegmensben folytatódott a hitelállomány leépülése a negyedik negyedévben, azonban az újonnan kibocsátott háztartási hitelek volumene az előző év azonos időszakához képest érdemben bővült. A hitelezési felmérésre adott banki válaszok alapján a vizsgált időszakban a lakáscélú hitelek feltételeinek változatlansága mellett enyhültek a fogyasztási hitelek feltételei, azonban előretekintve a következő félévre a bankok mind a lakáscélú, mind a fogyasztási hitelek feltételeinek szigorítását jelezték. Ugyanezen felmérés alapján a bankok nem számítanak a kereslet elmúlt negyedévekben tapasztalt élénkülésének megtörésére a következő félév folyamán sem. A megvalósult ügyletek átlagos teljes hitelköltsége összességében mérséklődött a vizsgált terméktípusok esetén, mindez mértékét tekintve egyúttal a referenciakamat feletti felárak csökkenését is jelentette.

Az előzetes adatok alapján számított, a vállalati és a háztartási szegmens hitelezési folyamatait, valamint a monetáris kondíciókat összegző Pénzügyi Kondíciós Index szerint a bankrendszer kontrakciós hatása jelentősen csökkent a negyedév során döntően a vállalati részindex miatt.

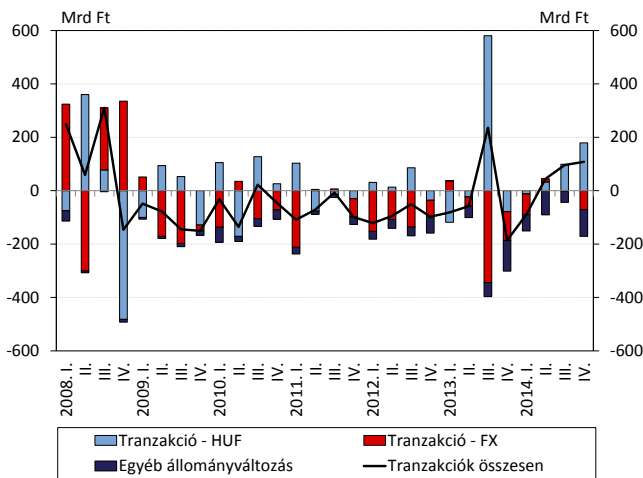
Megjegyzés: Előzetes adatok alapján. A PKI éves növekedési üteme azt mutatja, hogy mennyi a pénzügyi közvetítőszektor (bankrendszer) hozzájárulása a reál-GDP éves növekedési üteméhez. Míg a bankrendszeri alindex csak a hitelezéssel kapcsolatos változókat tartalmazza, addig a „teljes” index a monetáris kondíciókat, vagyis a bankközi kamatot és az árfolyamot is. Az időszoron a modell tranzakciós alapra helyezése miatt revízió történt.

Forrás: MNB.

2. HITELEZÉSI FOLYAMATOK A VÁLLALATI SZEGMENSZEN

2014 negyedik negyedében a nem pénzügyi vállalatok hitelintézeti szektorral szemben fennálló hitelállománya érdemben bővült a tranzakciók eredményeként. A folyósított hitelek volumene mintegy 108 milliárd forinttal haladta meg a törlesztések nagyságát, ami főként a forinthitelek bővülésének tudható be. A negyedév folyamán közel 600 milliárd forintig emelkedett a Növekedési Hitelprogram (NHP) második szakaszának kihasználtsága. Erős bázishatás miatt a vállalati hitelek tranzakció alapú éves növekedési üteme 2,4 százalékra nőtt, de a negyedéves dinamika is élénkületet mutat. A hitelezési felmérésre adott banki válaszok alapján a vállalati hitelek feltételei enyhültek, és előretekintve is lazítás várható a következő félévben. A válaszadó bankok a negyedik negyedévben mind a hosszú, mind a rövid lejáratú hitelek iránti kereslet növekedését észlelték. A vállalatok finanszírozási költsége összességében tovább mérséklődött, azonban a felárak csökkenése csak az eurohitelek esetében volt jellemző a vizsgált időszakban.

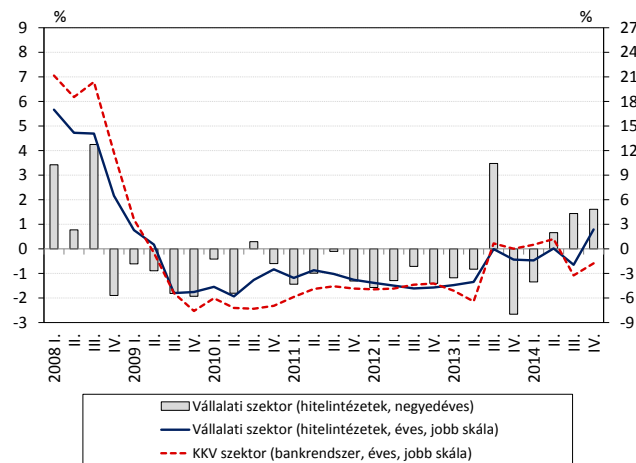
1. ábra: A vállalati hitelállomány nettó negyedéves változása denomináció szerint

Megjegyzés: Szazonálisan nem igazított és árfolyamhatással gördítetten korrigált nettó hitelállomány-változás.

Forrás: MNB.

2. ábra: A teljes vállalati és a kkv-szektor hitelállományának növekedési üteme

Megjegyzés: A vállalati szektor időszora tranzakciók alapján, míg a kkv-időszor 2013 negyedik negyedévtől becsült tranzakciók alapján számítva.

Forrás: MNB.

Hazai vállalati hitelezés

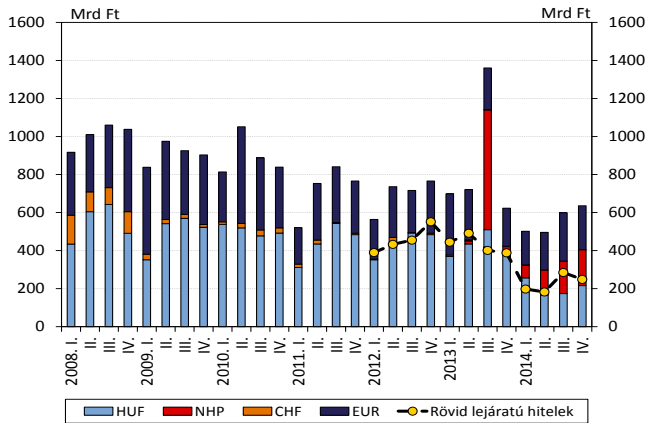
A vállalati hitelállomány harmadik negyedéve bővül tranzakciós alapon. 2014 negyedik negyedében a nem pénzügyi vállalatok teljes hitelintézeti szektorral szemben fennálló hitelállománya mintegy 108 milliárd forinttal emelkedett a tranzakciók hatására (1. ábra). A forinthitelek esetében 179 milliárd forinttal haladták meg a folyósítások a törlesztéseket, míg a devizahitelek állománya mintegy 71 milliárd forinttal csökkent. Az egyéb állományváltozás – azaz a jellemzően év végén felmerülő hitelleírások és átsorolások volumenváltozása – a negyedév során összesen –100 milliárd forintot tett ki. A vállalati hitelállomány összességében harmadik negyedéve bővül, aminek köszönhetően a válság kitörése óta a 2014. év az első olyan év, amelyben a tranzakciók összege pozitív volt, tehát a vállalati hitelezés összességében bővült az év egészében.

Az éves dinamika jelentősen javult bázishatás és az év végi növekedés eredményeként. Az előző év azonos időszakában – nagyrészt egyedi hatások és az év végi mérlegkiigazítás hatására – a hiteltörlesztések nagymértékben meghaladták a folyósításokat. Az emiatt felmerülő bázishatás miatt 2014. negyedik negyedév végén a nem pénzügyi vállalatok teljes hitelintézeti szektorral szemben fennálló hitelállományának éves növekedési üteme 2,4 százalékra emelkedett. A kis- és középvállalkozások bankrendszeri hiteleinek éves dinamikájában is hasonló folyamat volt megfigyelhető: az állomány leépülésének éves üteme mérséklődött, értéke a negyedik negyedév végén 1,8 százalék¹ volt (2. ábra).² A kkv-szegmensben továbbá a mikrovállalkozások hitelállományában már bővülés volt megfigyelhető. A teljes vállalati hitelezés negyedéves dinamikája enyhe javulást

¹ A kis- és középvállalkozások növekedési ütemében torzítást okozhat, hogy a nagyobb összegű hitelfelvétel közvetett hatásaként egyes vállalkozások átsorolódnak a nagyvállalati szegmensbe.

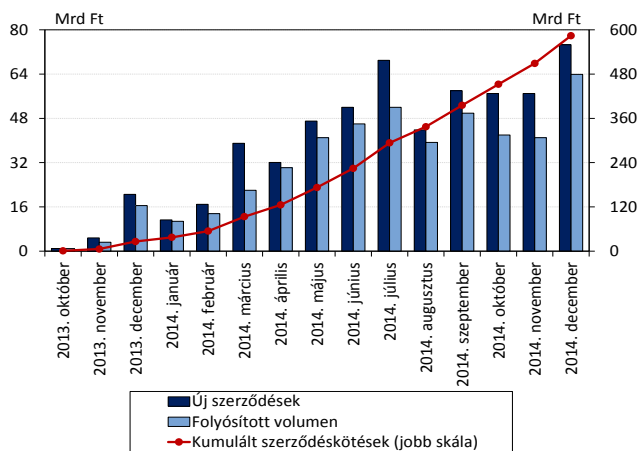
² A kkv-szegmens tranzakcióit az egyéb állományváltozások (leírás és átsorolás) állományarányos szétbontása segítségével becsüljük.

3. ábra: Új vállalati hitelek a teljes hitelintézeti szektorban

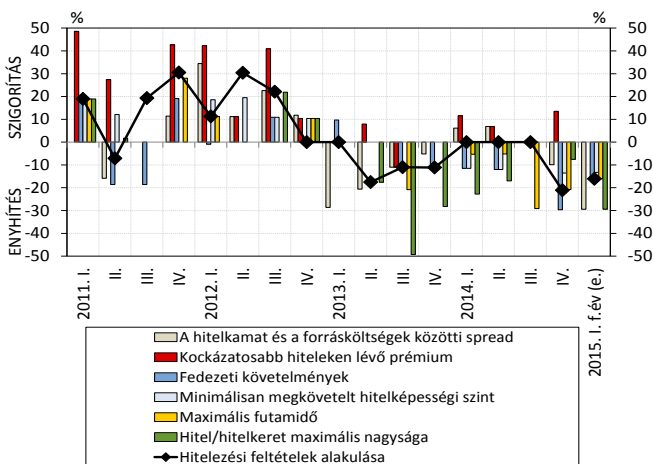
Forrás: MNB.

4. ábra: Az NHP második szakaszának szerződéskötései és a hitelek folyósítása havi bontásban

Forrás: MNB.

5. ábra: Hitelezési feltételek változása a vállalati szegmensben

Megjegyzés: A szigorítást és enyhítést jelző bankok arányának különbsége piaci részesedéssel súlyozva.

Forrás: MNB, a bankok válaszai alapján.

mutatott, a tranzakció alapú növekedés meghaladta az 1,6 százalékot. A negyedéves folyamatokat több egyedi hatás is befolyásolta: egy külföldi hitelintézet fióktelepe az utolsó negyedévben aktivizálódott, nagyban növelve hitelállományát, ezt azonban nagyrészt ellensúlyozta egy hasonló volumenű banki hitelállomány külföldi eladása.

Érdemben bővült az új hosszú lejáratú hitelek volumene. A teljes hitelintézeti szektor bruttó új vállalati hitel kibocsátása az előző időszakét meghaladva 637 milliárd forintot tett ki a negyedik negyedévben, amelynek kétharmada éven túli lejáratú volt (3. ábra). A növekedés elsősorban a forinthitelek bővülésének tudható be. Az új kihelyezéseken belül 404 milliárd értékű forint alapú kibocsátásra és 231 milliárd euróban denominált hitel kihelyezésére került sor. Az új forinthiteleken belül 47 százalék volt a Növekedési Hitelprogram keretein belül nyújtott hitelek aránya.

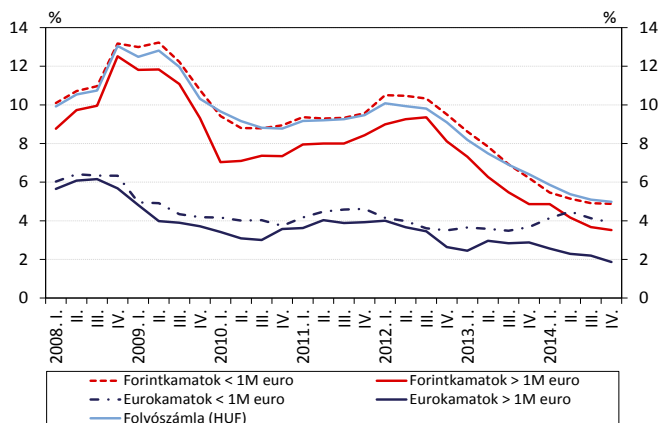
A Növekedési Hitelprogram kihasználtsága folyamatosan bővül. A negyedik negyedévben 189 milliárd forint értékben kötöttek szerződéseket a Növekedési Hitelprogram keretein belül, így december végére a program kihasználtsága 584 milliárd forintra nőtt (4. ábra). A folyósított állomány nagysága 472 milliárd forint, amelyből közel 14 ezer mikro-, kis- és középvállalkozás részesült. A program második szakaszában az átlagos hitelméret csökkenése figyelhető meg az első szakaszhoz képest, amely összhangban áll a mikrovállalkozások hitelállományának bővülésével.

A hitelfeltételek enyhülése volt megfigyelhető a negyedik negyedévben. A hitelezési felmérésre adott válaszok alapján a bankok nettó értelemben³ vett 21 százaléka enyhített a feltételeken. A kockázatos hitelek prémiumától eltekintve az ár és nem ár jellegű feltételek egyaránt enyhültek (5. ábra). Előretekintve a bankok 16 százaléka jelezte, hogy lazítana a következő félévben a hitelezés feltételein. A feltételek közül a legszélesebb körű enyhítés a folyósítható hitel maximális összegét és a kamatok és forrásköltségek közötti felárat érintheti, ez a bankok nettó értelemben vett közel egyharmadánál várható, de a kockázatos hitelek prémiumát továbbra sem tervezik csökkenteni a felmérésben részt vevő bankok.

Az új kihelyezésű vállalati hitelek kamata tovább mérséklődött a negyedik negyedévben. Az előző negyedév

³ A szigorító és enyhítő bankok különbsége piaci részesedéssel súlyozva.

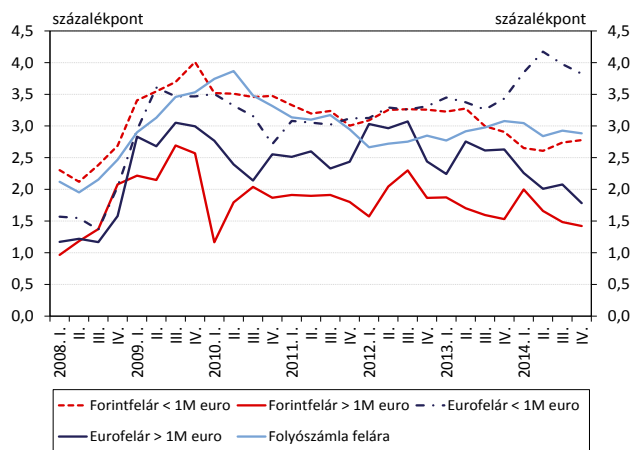
6. ábra: A vállalati új kihelyezések kamatlába

Megjegyzés: Változó kamatozású, vagy maximum egy éves kamatfixálással rendelkező hitelek.

Forrás: MNB.

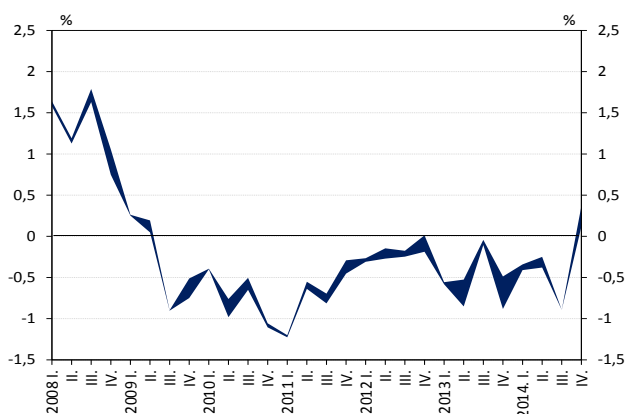
7. ábra: A vállalati új kihelyezések felára

Megjegyzés: 3 hónapos BUBOR, illetve EURIBOR feletti felár. Változó kamatozású, vagy maximum egy éves kamatfixálással rendelkező hitelek.

Forrás: MNB.

8. ábra: A PKI vállalati hitelezésre vonatkozó részindexe

értékeihez képest tovább mérséklődött a piaci alapú^{4,5} forinthitelek kamatlába. Az új kibocsátású vállalati hitelek esetében 0,2 százalékpontos csökkenés ment végbe, 4,2 százalékról 4 százalékra (6. ábra). A folyószámlahitelek kamatlábcsökkenése 0,1 százalékpontot tett ki, így december végén az átlagos kamatszint 5 százalék körül alakult. Az euróhitelek átlagos kamatlába a negyedév folyamán 0,3 százalékponttal – 2,4 százalékról 2,1 százalékra – csökkent, amely egyforma mértékben érintette a nagy és kis összegű hitelek kamatlábát.

Az eurohitelek felára a kis és nagy összegű hitelek esetében is csökkent. A forintban denominált új vállalati hitelek átlagos BUBOR feletti felára nem változott érdemben a negyedik negyedévben, 1,9 százalékpont körül alakult (7. ábra). A nagyobb összegű forinthitelek átlagos felára 1,4 százalékpontot tett ki, a kisösszegűeké 2,8 százalékpontot. A folyószámlahitelek felára a harmadik negyedéves emelkedés után nem változott érdemben. Az eurohitelek esetében a felárak átlagosan 0,3 százalékponttal csökkentek. Ez a csökkenés egyformán érvényesült az 1 millió euro alatti és feletti hitelek esetében is.

A bankrendszer a vállalati hitelezésen keresztül először gyakorolt pozitív hatást a növekedésre a válság kitörése óta. 2014 negyedik negyedévében az előzetes adatok alapján becsült Pénzügyi Kondíciós Index vállalati részindexe mintegy 0,1 százalék értékű, azaz ennyivel járult hozzá a reál GDP javulásához a vállalati hitelezés a 2013 és 2014 negyedik negyedéve közötti időszakban (8. ábra). A mutató növekedésében bázishatás is közrejátszik. A vállalati hitel-feltételek további jelentős enyhülésén keresztül a hitelpiac tartós élénkülése biztosítaná, hogy a vállalati hitel-kínálat a gazdasági növekedéshez érdemben hozzá tudjon járulni.

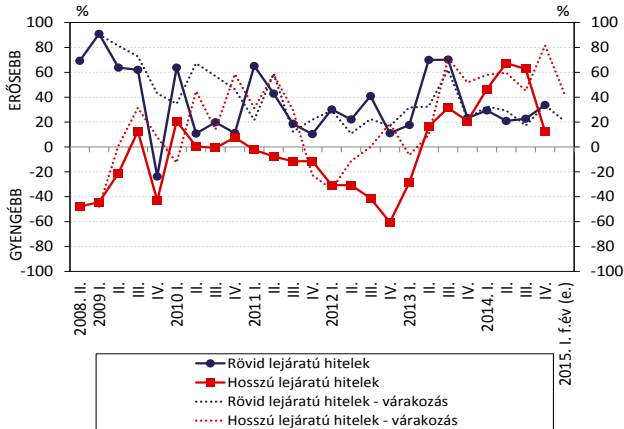
Folytatódott a hitelkereslet élénkülése, főként a rövid lejáratú hitelek iránt. A hitelezési felmérésre adott válaszok alapján a bankok nettó értelemben vett 12 százaléka számolt be a hosszú, míg 34 százaléka a rövid lejáratú hitelek iránti kereslet növekedéséről (9. ábra). A kereslet növekedését érzékelő bankok leginkább a tárgyi eszközökbe történő beruházást tartják meghatározónak. A várakozások szerint a következő két negyedévet is a

⁴ Az új kihelyezések esetében a változó kamatozású vagy maximum egy éves kamatfixálással rendelkező hiteleket vizsgáljuk. Az NHP keretén belül folyósított hitelek többsége éven túli hitel, így az általunk vizsgált kamatlábakat csak a csekélyebb összegű éven belüli NHP-hitelek befolyásolják.

⁵ A piaci alapú hiteleken kívül a hitelképes kkv-k számára a Növekedési Hitelprogram második szakasza keretein belül folyósított hitelek kedvezményes, maximum 2,5 százalékos kamatlába biztosított kedvezményes finanszírozási formát.

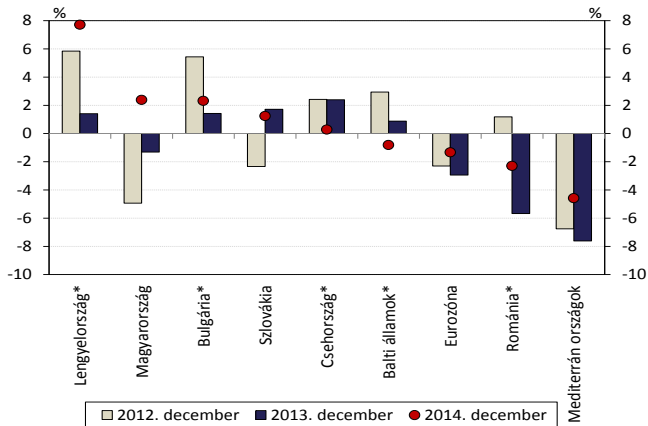
Megjegyzés: A mutató a pénzügyi kondícióknak a vállalati hitelezésben keresztül a GDP éves növekedésére gyakorolt hatását számszerűsíti. A sáv a módszertani bizonytalanságot jeleníti meg. Az idősorton revízió történt.
 Forrás: MNB.

9. ábra: A hitelkereslet változása futamidő szerint

Forrás: MNB, a bankok válasza alapján.

10. ábra: Vállalati hitelek tranzakció alapú éves növekedési üteme nemzetközi összehasonlításban

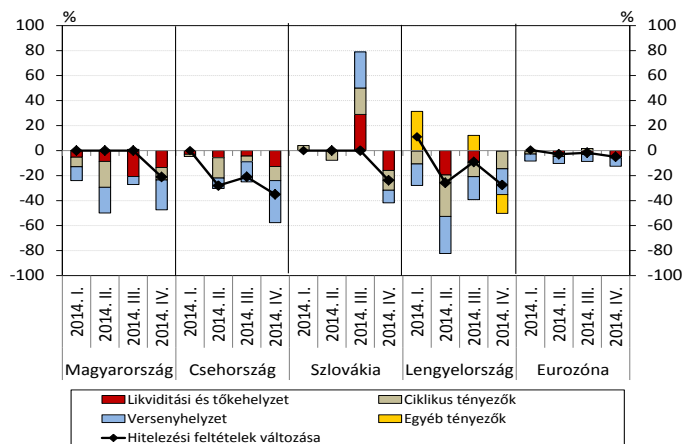

Megjegyzés: Mediterrán országok: Görögország, Olaszország, Portugália, Spanyolország. Balti államok: Észtország, Litvánia, Lettország.

*2014. november

Forrás: EKB, MNB.

11. ábra: Vállalati hitelek feltételeinek változása és a változás irányába ható tényezők nemzetközi összehasonlításban

Megjegyzés: Az egyes kategóriák értékei a tematikusan odatartozó tényezők számtani átlagaként adódnak. A pozitív értékek a feltételek szigorodását, a negatívak az enyhítést jelölik.

Forrás: MNB, EKB, nemzeti jegybankok.

hitelkereslet bővülése jellemezheti, amit továbbra is legnagyobb részben a növekvő tárgyeszköz-beruházás eredményezhet.

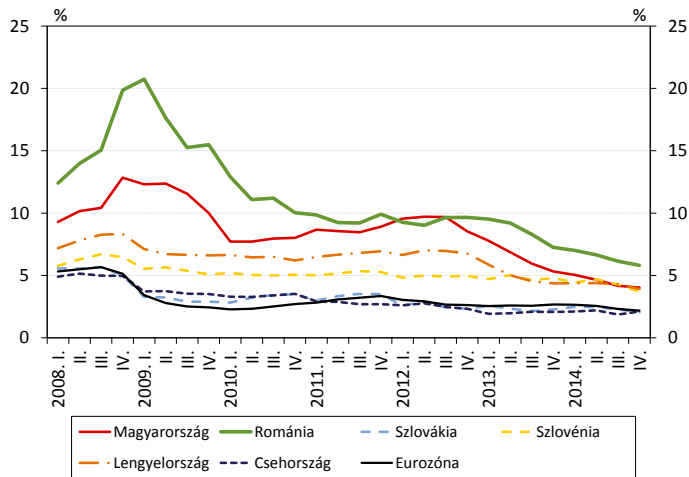
Nemzetközi kitekintés a vállalati hitelezésben

Az eurozónában a visszaesés, a KKE országokban az élénkülés folytatódott a vállalati hitelezésben. 2014 decemberében a monetáris unióban átlagosan 1,3 százalékkal csökkent a hitelállomány tranzakciós alapon 2013 azonos időszakához képest. Az eurozónában azonban jelentős a heterogenitás: nyolc országban pozitív, tizenegyben – köztük az összes mediterrán országban – negatív az éves növekedési ütem. Az állomány leépülése Írországban és Szlovéniában volt a legintenzívebb, azonban ez főként az ezen országokban alapított állami eszközkezelő vállalatok működését tükrözi. A KKE-régióban továbbra is inkább a hitelezés élénkülése figyelhető meg, és a régiós tendenciába immár Magyarország is illeszkedik (10. ábra).

A hitelfeltételek európai viszonylatban általánosan enyhültek. A negyedik negyedéves hitelezési felmérések alapján általános enyhülés következett be a vállalati hitelfeltételek tekintetében a régióban. A visegrádi országok mindegyikében a bankok nettó értelemben vett 20-35 százaléka lazított a sztenderdeken. Az eurozónában 2014 eleje óta folyamatos a nettó értelemben kis arányú enyhítés a vállalati hitelfeltételekben, ami a historikus átlaghoz képest lényegesen kedvezőbb folyamatot jelent. A feltételek lazításának mozgatórugója az eurozónában a bankok likviditási helyzetének javulása, míg Magyarországon inkább a versenyhelyzetre és piacszerzési okokra vezethető vissza az enyhítés (11. ábra).

A régióban csökkentek a finanszírozási költségek. A vállalati hitelek kamatai enyhe mérséklődést mutattak az eurozónában a negyedik negyedévben. A régiós országokban Csehország kivételével 0,2–0,6 százalékkal csökkentek a kamatok, azonban a felárakban ez csak részben tükröződik: a bankközi kamatláb és a vállalati hitelek kamata közötti különbség Szlovéniában 0,5 százalékponttal csökkent, míg Csehországban 0,3 százalékponttal nőtt (12. ábra).

12. ábra: Kamatlábak nemzetközi összehasonlítása hazai devizában nyújtott vállalati hiteleknél

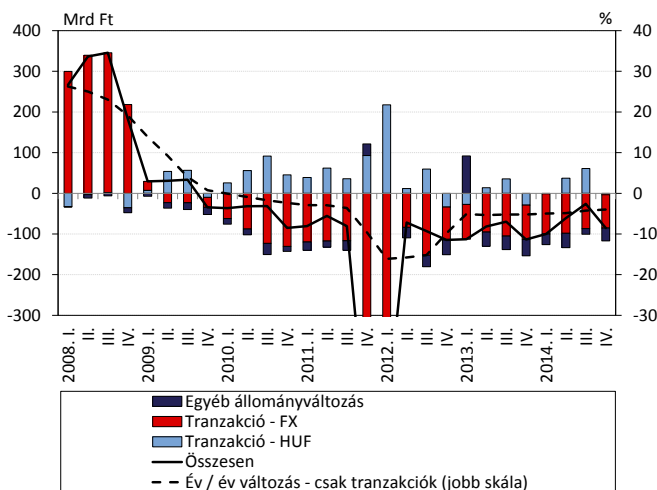

Forrás: MNB, EKB, nemzeti jegybankok.

3. HITELEZÉSI FOLYAMATOK A HÁZTARTÁSI SZEGMENSZEN

2014 negyedik negyedében a hitelintézetek háztartási hitelállománya 85 milliárd forinttal mérséklődött a folyósítások és törlesztések eredményeként. A hitelállomány csökkenése továbbra is elsősorban a devizahitelek folytatódó leépülésének tudható be, miközben a forinthitelek esetében a törlesztések csak kismértékben, mintegy 4 milliárd forinttal haladták meg a folyósításokat. Az új szerződéskötések volumene az előző év azonos időszakához képest jelentősen, közel 42 százalékkal bővült és 147 milliárd forintot tett ki a negyedév során. A hitelezési felmérésre adott banki válaszok alapján a negyedik negyedévben a lakáscélú hitelek feltételeinek változatlanlansága mellett enyhültek a fogyasztási hitelek feltételei, azonban előretételezve a következő félévre a bankok jelentős hányada jelezte mind a lakáscélú, mind a fogyasztási hitelek feltételeinek szigorítását. A válaszadó bankok legnagyobb arányban a maximális jövedelemarányos törlesztőrészlet csökkentését jelezték, melyben megjelenhet a januártól hatályos adóssághék szabályozás hatása. A felmérés alapján a bankok mindkét szegmensben a kereslet élénküléséről számoltak be, és az elkövetkező félévben is annak további növekedésére számítanak. Az új háztartási hitelek teljes hitelköltsége összességében tovább mérséklődött az év utolsó negyedéve során, ami egyúttal az új kibocsátású jelzáloghitelek kamatfelárának csökkenését is jelentette.

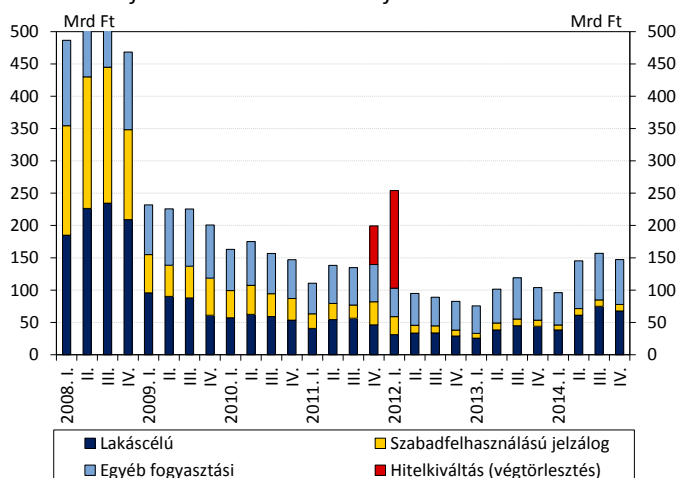
13. ábra: A háztartási hitelállomány nettó negyedéves változása denomináció szerint

Megjegyzés: Szezonálisan nem igazított és árfolyamhatással gördítetten korrigált nettó hitelállomány-változás.

Forrás: MNB.

14. ábra: Új háztartási hitelek a teljes hitelintézeti szektorban

Forrás: MNB.

Hazai háztartási hitelezés

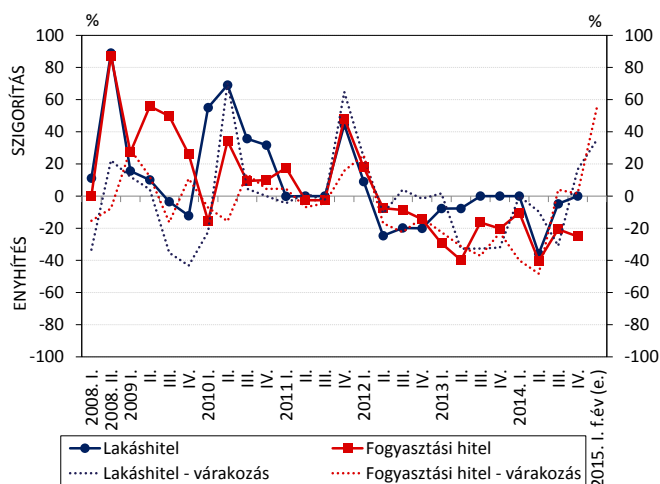
Tovább csökkent a háztartási hitelállomány. 2014 negyedik negyedében a hitelintézetek háztartási hitelállománya 85 milliárd forinttal mérséklődött a tranzakciók eredményeként (13. ábra). A leírások és átsorolások további 32 milliárd forintnyi csökkenést eredményeztek. A tranzakció alapú éves állományleépülési ütem az előző negyedéves 4,3 százalékos értékhez képest 4,0 százalékra mérséklődött. A törlesztések a forinthitelek esetében mintegy 4 milliárd forinttal, míg a devizahitelek esetében közel 82 milliárd forinttal haladták meg a folyósításokat. A hitelállomány csökkenése egyaránt érintette a lakáscélú és egyéb hiteleket is: előbbiek esetén a nettó állományváltozás -27 milliárd forintot, utóbbiaknál -90 milliárd forintot tett ki.⁶

Folytatódott az élénkülés az új hitelek volumenében. A teljes hitelintézeti szektor bruttó háztartási hitel kibocsátása 147 milliárd forintot tett ki a negyedik negyedévben (14. ábra). A háztartási szektor az előző év azonos időszakához képest mintegy 42 százalékkal nagyobb értékben kötött új szerződéseket a hitelintézetekkel. Az élénkülés legszembetűnőbbben a lakáscélú hitelek esetében mutatkozott. Az egyéb, fedezetlen fogyasztási hitelek tekintetében is számottevő a bővülés a 2013. negyedik negyedév értékeihez képest. Az új piaci alapú lakáscélú hitelek hitelköltségének mérséklődése következtében tovább csökkent a rögzített kamatozású, államilag támogatott konstrukciók vonzereje, melynek új szerződéseken belüli aránya így 21 százalékra mérséklődött.

A fogyasztási hitelek esetében enyhültek, míg a lakáscélú hiteleknél nem változtak a feltételek. A válaszadó bankok nettó értelemben vett 25 százaléka jelezte, hogy enyhített a

⁶ A nettó állományváltozás a tranzakciók és az egyéb állományváltozás (leírások, átsorolások) egyenlege.

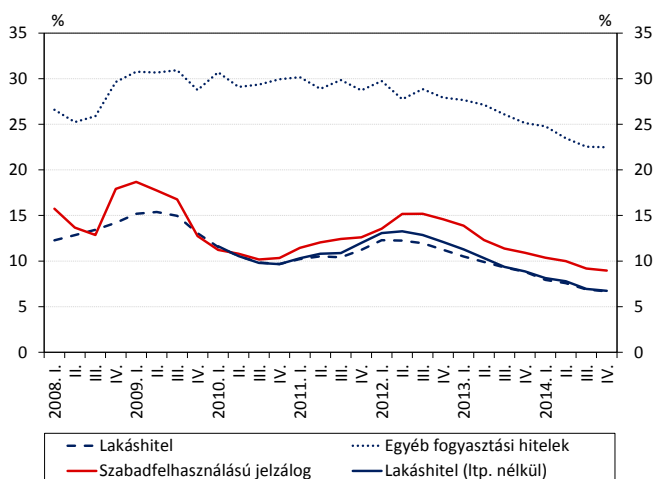
15. ábra: A hitelezési feltételek változása

Megjegyzés: A nettó arány a szigorítók és enyhítők különbsége piaci részesedéssel súlyozva.

Forrás: MNB, a bankok válasza alapján.

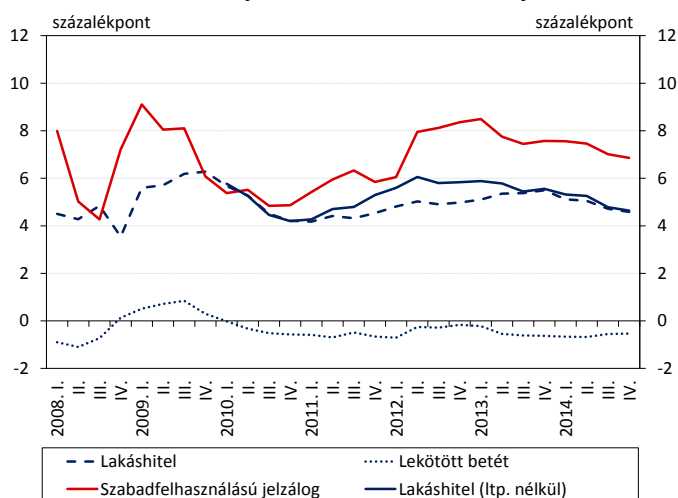
16. ábra: Az új háztartási hitelek THM-szintje

Megjegyzés: Új folyósítású hitelkamatok negyedéves átlaga.

Forrás: MNB.

17. ábra: Az új háztartási hitelek kamatfelára

Megjegyzés: 3 hónapos BUBOR feletti kamatfelárak negyedéves átlaga. THM alapú felárak.

Forrás: MNB.

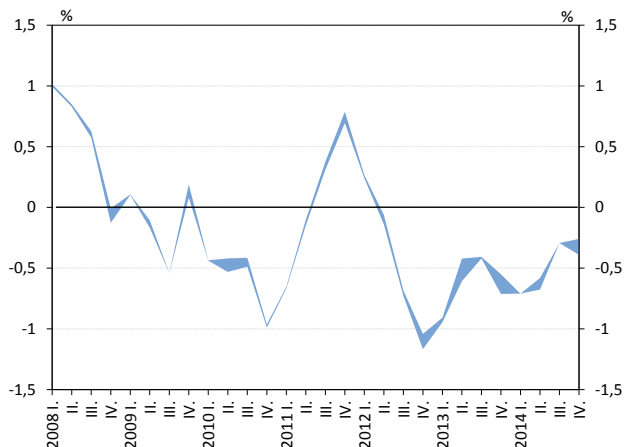
negyedik negyedévben a fogyasztási hitelek feltételein (15. ábra). A lazítás a fedezetlen fogyasztási hitelek érintette, a szabad felhasználású jelzáloghitelek és a gépjárműhitelek feltételein nem változtattak a bankok. Csökkent a hitelfolyósításért felszámolt díjak költsége, a hitelkamat és a forrásköltségek közötti felár, de enyhítettek a nem ár jellegű feltételeken is. 2015 első félévében a lakáscélú hitelek feltételein a bankok nettó értelemben vett 35 százaléka, míg a fogyasztási hitelek kondícióin közel 56 százaléka tervez szigorítani. A szigorítás legnagyobb arányban a maximális jövedelemarányos törlesztőrészletet fogja érinteni, ami az új jogszabályi rendelkezések („adósságfék”) banki szabályzatokba történő implementálását jelzi. Előreláthatólag azonban a szigorítás az ügyfeleknek csak igen kishányadát fogja érinteni – a szabályozás bevezetése előtti állapothoz képest –, hiszen a szerződéskötések döntő többsége már a bevezetés előtt is megfelelt az új szabályozásnak.

Folytatódott a lakáscélú hitelkamatok mérséklődése. A lakáscélú hitelek kamatfelára és teljes hitelköltsége (THM) is tovább mérséklődött – mintegy 0,1 százalékponttal – 2014 utolsó negyedévében. A negyedévben kötött új szerződésekre jellemző teljes hitelköltség így 6,7 százalék volt (16. ábra), míg az átlagos kamatfelár 4,6 százalék körül alakult (17. ábra). Csökkent a különbség a változó kamatozású hitelek átlagos hitelköltsége (6,3 százalék) és a fix kamatozású konstrukcióké (7,0 százalék) között a megelőző negyedévhez képest, a fix kamatozású hitelek felárának nagyobb mértékű csökkenése miatt. Az új kibocsátású lakáshitelek feláraiban összességében folytatódott a 2013 utolsó negyedéve óta megfigyelhető csökkenés (17. ábra).

Tovább csökkent a fogyasztási hitelek teljes hitelköltsége is. A fogyasztási hitelek teljes hitelköltsége a jelzáloggal fedezett hitelek körében 0,2 százalékponttal 9 százalékra mérséklődött, míg az egyéb fogyasztási hitelek hitelköltsége nem változott szignifikánsan. Ez a személyi hitelek emelkedő kamatszintjének és a gépjármű-, illetve az áruhitelek kamatcsökkenésének eredőjeként állt elő. A THM-ben megfigyelhető mérséklődés a legtöbb hitelszegmensben meghaladta a referenciakamat (3 hónapos bankközi kamatláb) negyedéves átlagának csökkenését, így a felárak enyhén mérséklődtek (17. ábra).

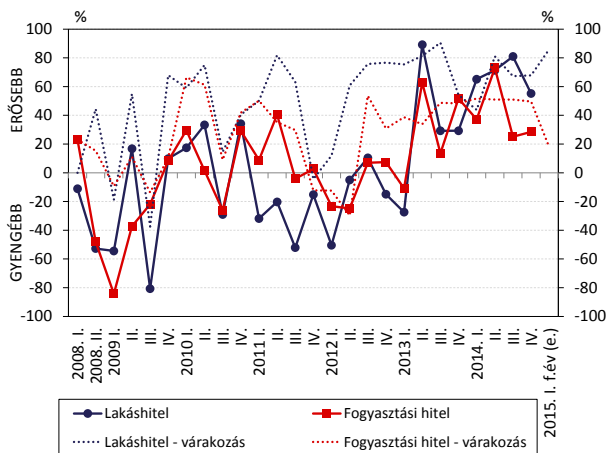
A hitelezési folyamatok a háztartási szegmensben kontrakciós hatást gyakoroltak a GDP növekedésére. A Pénzügyi Kondíciós Index háztartási részindexe az előző negyedévhez képest érdemben nem változott: az index szerint a bankrendszer hitelkínálatával 0,4 százalékos mértékben lassította a GDP éves növekedését 2013 és 2014 negyedik negyedéve között (18. ábra). A negatív mutatót részben magyarázza, hogy a háztartási hitelek állományának leépülése

18. ábra: A PKI háztartási hitelezésre vonatkozó részindexe

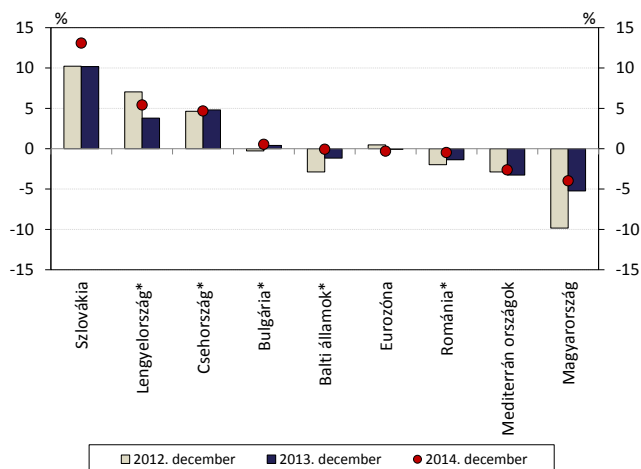
Megjegyzés: A mutató a pénzügyi kondícióknak a háztartási hitelezésen keresztül a GDP éves növekedésére gyakorolt hatását számszerűsíti. A sáv a módszertani bizonytalanságot jeleníti meg. Előzetes adatok alapján.
Forrás: MNB.

19. ábra: Hitelkereslet a háztartási hitelezési szegmensben

Forrás: MNB, a bankok válasza alapján.

20. ábra: A háztartási hitelállomány tranzakciókból eredő éves állományváltozása nemzetközi összehasonlításban

Megjegyzés: Mediterrán országok: Görögország, Olaszország, Portugália, Spanyolország. Balti államok: Észtország, Litvánia, Lettország.

*2014. november

Forrás: EKB, MNB.

értékére negatívan hatott.

Tovább élénkült a lakáshitelek iránti kereslet. A negyedik negyedévben a bankok nettó értelemben vett 55 százaléka jelezte a lakáshitelek iránti, míg 28 százaléka a fogyasztási típusú hitelek iránti kereslet fokozódását (19. ábra). Az adósságfék szabályozás bevezetése ellenére a válaszadó bankok többsége nem számít a hitelkereslet csökkenésére 2015 első félévében sem. A lakáscélú hitelek esetében a bankok döntő többsége – nettó értelemben vett 86 százaléka –, míg a fogyasztási hitelek esetében mintegy 18 százaléka számít a kereslet további erősödésére. A kereslet erősödéséhez az alacsony hitelköltségek, a növekvő reáljüvedelmek és a lakáspiac élénkülése is érdemben hozzájárul.

Nemzetközi kitekintés a háztartási hitelezésben

Tovább növekedett a háztartások adóssága a visegrádi országokban. A régiós országokban, Szlovákiában, Lengyelországban és Csehországban nagymértékben bővült, míg Szlovéniában és Romániában csökkent a háztartási hitelállomány éves alapon a tranzakciók hatására (20. ábra). Az eurozónában megfigyelhető mérsékelt, -0,3 százalékos növekedési ütem továbbra is elsősorban két ellenirányú folyamat eredményeként állt elő. Egyrészt a mediterrán országok állományleépülése továbbra is intenzív (3 százalék), másrészt egyes nyugati-európai országokban – köztük Németországban – a hitelállomány pozitív irányba változott.

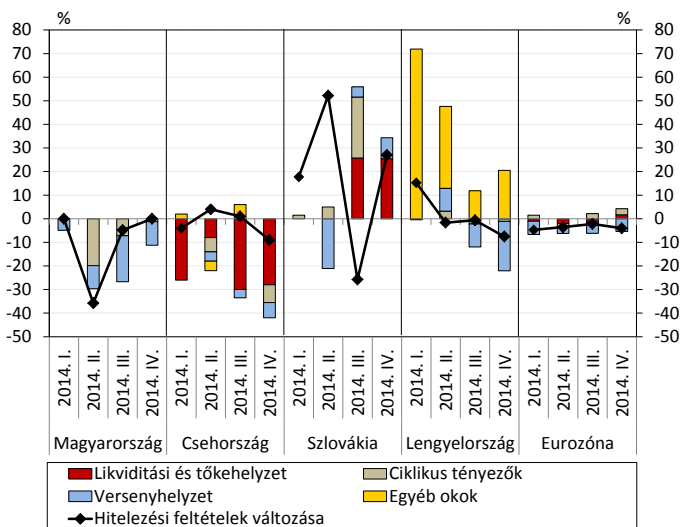
A lakáscélú hitelek feltételei enyhültek a eurozónában.

Magyarországon érdemben nem változtak, Csehországban és Lengyelországban némileg enyhültek a hitelezési feltételek. Ezzel szemben Szlovákiában lényegesen szigorodtak a hitelezési sztoenderdek, amelyet a bankok elsősorban a likviditási és tőkehelyzettel indokoltak (21. ábra). Az EKB hitelezési felmérésére válaszadó bankok átlagosan az eurozónában a lakáscélú és a fogyasztási hitelek feltételein egyaránt enyhítettek az előző negyedévben, azonban azok a lazítás ellenére a korábbi széleskörű szigorítások miatt továbbra is szigorúnak tekinthetők. Előretekintve a fogyasztási hitelek további lazítását jelezték 2015 első negyedévére. A piaci részesedéssel súlyozott válaszok alapján a hitelkereslet mindkét szegmensben emelkedett, és előretekintve további emelkedés várható az első negyedévben.

Mérséklődött a teljes hitelköltség és a felár is. A régióban és az eurozónában Romániát leszámítva csökkent a lakáscélú hitelek teljes hitelköltsége a negyedik negyedévben. Ez Románia kivételével (0,4 százalékos emelkedés) minden esetben együtt járt a felárak kismértékű csökkenésével. Magyarországon a kamatfelár szintje még mindig lényegesen

21. ábra: Lakáscélú hitelek feltételeinek változása és a változás irányába ható tényezők nemzetiközi összehasonlításban

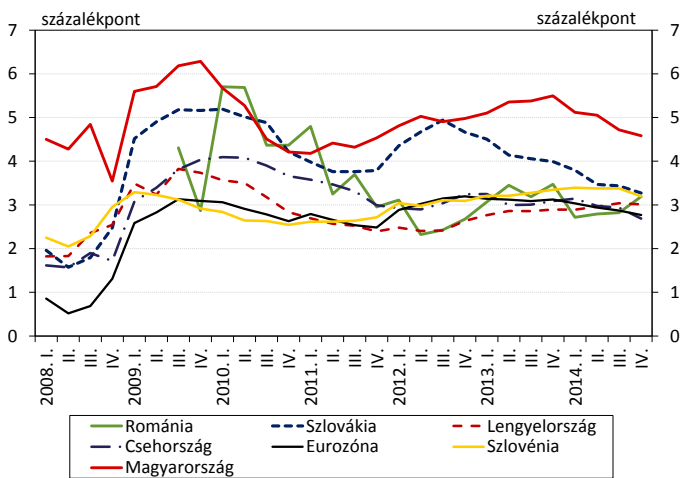
magasabb a régiós országokénál, azonban 0,2 százalékponttal csökkent a különbség 2014 utolsó negyedében.

Megjegyzés: Az egyes kategóriák értékei a tematikusan odatartozó tényezők számtani átlagaként adódnak. A pozitív értékek a feltételek szigorodását, a negatívak az enyhítést jelölik.

Forrás: MNB, EKB, nemzeti jegybankok.

22. ábra: A felár nemzetközi összehasonlítása a hazai devizában nyújtott lakáscélú hiteleknél

Megjegyzés: 3 hónapos bankközi kamat feletti, THM alapú felárak.

Forrás: MNB, EKB, nemzeti jegybankok.

Keretes írás: A háztartási hitelek múltbeli és jövőbeni kamatozásáról

Az Országgyűlés által megszavazott fair bankrendszer törvény – az elszámolással és forintosítással együtt – alapjaiban változtatja meg a háztartási hitelszegmens jövőbeni árazási módszereit. Az új szabályok szerint az ügyleti kamatláb csak az MNB által elfogadott mutatók változásával azonos mértékben módosulhat, amit az ügyfél az MNB honlapján közzétett idősorok segítségével ellenőrizhet is. A mutatók két nagy csoportba sorolhatók: (1) legalább 3 éves kamatperióduson belül rögzített a kamatláb, ahol a periódusok végén a kamatláb az adott mutatónak megfelelően változhat, illetve (2) referenciakamat alapú konstrukciók, amelyek esetében az ügyleti kamatláb hónapról hónapra változik a választott referenciakamat változásának megfelelően, a legalább 3 éves kamatperiódus végén pedig a kamatfelár kerülhet módosításra.

Az eddig elfogadott kamatváltoztatási és kamatfelár-változtatási mutatók

Kamatváltoztatási mutatók		Addicionális mutató a banktól független működési költségekkel kiegészítve
Forint	(H0K) Fix kamatláb	-
	(H1K) 5 éves állampapírpiazi referenciahozam (ÁKK) változása szorozva 1,25-tel	-
	(H2K) Budapesti bankközi kamatswap fixing (BIRS) változása	(H4K) BIRS + a banktól független működési költségek változása
	(H3K) Állampapírpiazi referenciahozam (ÁKK) változása	(H5K) ÁKK + a banktól független működési költségek változása
Deviza	(D0K) Fix kamatláb	-
	(D1K) Deviza bankközi kamatswap fixing + Két devizás kamatswap-felár (IRS + CCIRS) változása	(D2K) IRS + CCIRS + a banktól független működési költségek változása
Kamatfelár-változtatási mutatók		Addicionális mutató a banktól független működési költségekkel kiegészítve
Forint	(H0F) Fix felár	-
	(H1F) 5 éves állampapírpiazi referenciahozam (ÁKK) változása szorozva 0,25-tel	-
	-	(H2F) A banktól független működési költségek változása
	(H3F) Állampapírpiazi referenciahozam - Budapesti bankközi kamatswap fixing (ÁKK - BIRS) változása	(H4F) (ÁKK - BIRS) + a banktól független működési költségek változása
Deviza	(D0F) Fix felár	-
	(D1F) Állampapírpiazi referenciahozam - Budapesti bankközi kamatswap fixing + Két devizás kamatswap-felár (ÁKK - BIRS + CCIRS) változása	(D2F) (ÁKK - BIRS + CCIRS) + a banktól független működési költségek változása
	(D3F) Két devizás kamatswap-felár (CCIRS) változása	(D4F) CCIRS + a banktól független működési költségek változása

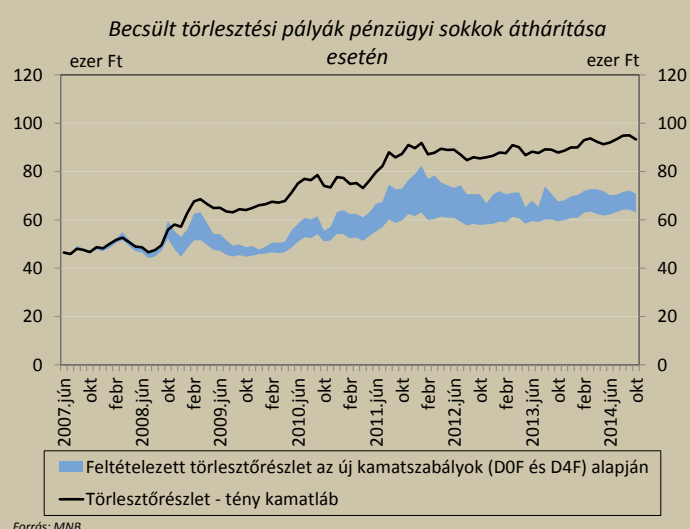
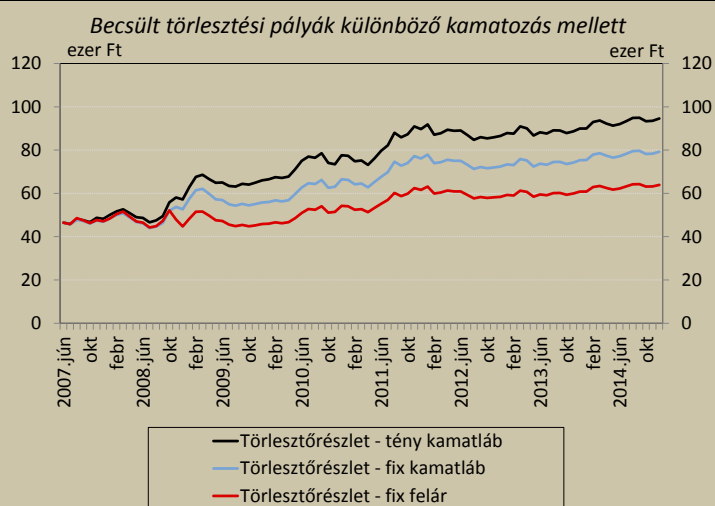
Az eddig elfogadott mutatók alapján a következő főbb tényezők hatására változhat egy hitel törlesztőrészlete.

- *Rögzített kamatozás esetén a hosszú forrásköltségek változása.* A forint kamatváltoztatási mutatók esetében e tényezőt ragadja meg a 3-5 éves ÁKK-hozam, a 3-5 éves budapesti bankközi kamatswap fixing (BIRS), illetve devizahitelek esetén a deviza bankközi kamatswap fixing (IRS) változása. Utóbbi két mutató a változó kamatozású rövid források hosszabb távon rögzített kamatozású forrásra cserélésének árát adja meg.
- *Deviza forrásköltségek változása.* A kétdevizás kamatswap felára (CCIRS) azt mutatja meg, hogy a hitelező milyen költség mellett tudja forintforrását devizaforrásra cserélni.
- *Referenciakamatozás esetén a likviditási prémium.* Adott lejáraton az állampapír referencia hozam és a BIRS különbségként adódik.
- *A banktól független működési költségek változása.* Hatályos jogszabályban (ideértve az Európai Unió kötelező jogi aktusát is) 2015. január 1-jét követően előírt olyan fiskális kötelezettség, amelyet a pénzügyi intézmények a fizetési kötelezettség alanyaként, hitelezési tevékenységükkel összefüggésben teljesítenek.

Az új törvényi szabályozás hatályba lépésével a korábbi, fogyasztóvédelmi szempontból vitatott banki árazási elvek helyére egy átlátható, ellenőrizhető és szimmetrikus gyakorlat lép. Az elsősorban a forrásköltségek, illetve a szabályozói terhek változását magukba foglaló mutatók indokolt esetben lehetővé teszik a bankok számára a kamatlábak emelését, azonban ellenkező esetben azok csökkentését is kikényszerítik.

E szimmetria jelentőségét illusztrálja a svájci frank alapon eladósodott háztartások által fizetendő törlesztőteher utóbbi évekbeli alakulása. Ha a lakáscélú svájci frank hitelek esetében egy referenciakamatozású, fix feláras konstrukció lett volna az elterjedt – ami például Lengyelországban általánosan jellemző volt –, akkor egy átlagos adósnak⁷ 2014-ben mintegy havi 20-30 ezer forinttal lett volna alacsonyabb a törlesztőterhe. De amennyiben a kezdeti kamat került volna rögzítésre, az is mintegy 10-20 ezer forintos könnyebbséget jelentett volna a feltételezett törlesztőterhekben a megvalósulthoz képest.

A 2007–2008-as pénzügyi feszültségek megjelenésével, majd a válság elmélyülésével a bankok kamatemelései közgazdaságilag részben indokolhatóak voltak, de nem a megvalósult tartóssággal és mértékben. A szimmetrikus árazási viselkedés a forrásköltségek változása tekintetében több időszakban is a kamatlábak csökkenését indokolta volna. A már elfogadott kamatfelár-változtatási mutatók közül a DOF és a D4F mutatók szerint implikált törlesztési pályák alapján a megvalósult törlesztések⁸ érdemben meghaladták az ezen mutatók alapján becsülhető hipotetikus pályákat.

⁷ A példában és az ábrákon is szereplő „tipikus adós” 2007 júniusában mintegy 45 ezer svájci frankot (6,8 millió forint) vett fel 20 év futamidőre 5,4 százalék induló hitelköltséggel, ami a tényleges esetben az átlagos állományi kamatlábnak megfelelő mértékben változott.

⁸ Az ábrán látható sáv a DOF és D4F kamatfelár-változtatási mutatók alapján becsült törlesztési pályák minimumát és maximumát mutatja be. A D4F mutató esetében a CCIRS változását – a mutató előírásaival ellentétben – hónapról hónapra érvényesítettük. Tekintettel arra, hogy CCIRS-re vonatkozóan csak 2009 novemberét követően rendelkezünk adattal, e dátum előtt a CCIRS változása CDS adatok erős korreláció melletti változásából került arányosításra, a két időszor 2009 novemberét követő átlagos arányát felhasználva.

MELLÉKLET: MÓDSZERTANI MEGJEGYZÉSEK

Az elemzés alapját statisztikai adatok és a hitelezési felmérés eredményei adják.

1. Hitelaggregátumok és hitelkamatok adatai

A Magyar Nemzeti Bank törvény által meghatározott feladata statisztikai adatok közzéte a hitelintézeti rendszer működésére és az ország pénzügyi helyzetére vonatkozóan. Az MNB honlapján megtalálhatók az összeállított statisztikák, a fő adatokat bemutató sajtóközlemények és a statisztikák készítésének módszertani leírásai. A weboldal elérési címe:

<http://www.mnb.hu/Statisztika>

2. Hitelezési felmérés

A hitelezési felmérés segít feltárni, hogy meghatározó hazai bankok hogyan látják, értékelik a piaci folyamatokat, illetve hogyan alakítják stratégiájukat és azon belül hitelezési politikájukat. A háztartási hitelekre vonatkozó felmérésben összesen 11 bank vett részt. A lakáshitelekkel kapcsolatos kérdésekre 9, a fogyasztási hitelezéssel összefüggően 11 bank és emellett 7 pénzügyi vállalkozás adott választ. A 2014 negyedik negyedév végi adatok alapján a lakáscélú hitelek és a fogyasztási hitelek állományára vonatkozóan a felmért intézmények a bankszektor 90-90 százalékát fedik le. A vállalati kérdőívet összesen 8 bank töltötte ki, ezek a vállalatihitel-piac 86 százalékát képviselik, míg az üzleti ingatlanhitelekre vonatkozó kérdőívre válaszoló 7 bank piaci részesedése 93 százalék.

A felmérés minden szegmensben standard kérdőívből áll, illetve a 2010 januárjában végrehajtott felmérés óta aktuális kérdéseket is megfogalmazunk valamelyik hitelezési szegmenshez kapcsolódóan. A visszatekintő kérdések 2014 negyedik negyedévére (2014 harmadik negyedévéhez képest), az előre tekintő kérdések a következő fél éves időszakra, azaz a 2015 első félévét lefedő időszakra vonatkoznak (2014 negyedik negyedévéhez képest). A mostani kérdőívet a hitelezési vezetők 2015. január 1. és 19. között töltötték ki.

A változás jelzésére a válaszadók százalékában kifejezett ún. nettó változás mutatót használjuk. Ezt úgy kapjuk, hogy a változást (szigorítást/növekedést/erősödést) jelzők piaci részesedéssel súlyozott arányából levonjuk az ellenkező előjelű változást (enyhítést/csökkenést/gyengülést) jelzők piaci részesedéssel súlyozott arányát.

A hitelezési felmérés részletes eredményei és az ábrakészlet az alábbi linken található:

<http://www.mnb.hu/Kiadvanyok/hitelezesi-felmeres>

3. A Pénzügyi Kondíciós Index (PKI)

A PKI a pénzpiacok viselkedését reprezentáló rövid kamatok és nominális árfolyam mellett a pénzügyi közvetítőrendszert jellemző egyéb ár-, mennyiségi és kvalitatív változóknál található információt sűríti egy indikátorváltozóba. A PKI a pénzügyi szektor hatását méri a reálgazdaságra. Az anyagban több helyen is szerepeltetett PKI éves változása azt mutatja, hogy mennyi a pénzügyi és a bankrendszer hozzájárulása a reál-GDP éves növekedési üteméhez.

A PKI-t meghatározó változók súlyait egy olyan VAR (vektor autoregresszív) modellből származtatjuk, amely a Tamási–Világi (2011)⁹ által kifejlesztett bayesi strukturális VAR modellen alapul. A VAR modellben az úgynevezett előjel-restríciós módszerrel azonosítani lehet a monetáris politikai sokkokat, valamint a pénzügyi piacok és bankrendszer kínálati sokkjait. Az azonosított sokkok segítségével kiszámítható, hogy az egyes pénzügyi változók váratlan megváltozásai hogyan hatnak a GDP növekedésére. A módszertan előnye, hogy kiszűrhető a pénzügyi változók endogén reakciója a konjunktúra alakulására, vagyis valódi ok-okozati kapcsolat azonosítható.

A PKI a következő változókon alapul:

⁹TAMÁSI, B.–B. VILÁGI (2011): Identification of Credit Supply Shocks in a Bayesian SVAR model of the Hungarian Economy. *MNB Working Papers*, 2011/07.

- 3 hónapos bankközi kamat (BUBOR)
- nominál effektív árfolyam
- vállalatihitel-állomány
- lakossági (fogyasztási és szabad felhasználású jelzálog-) hitelállomány
- kamatmarzs a vállalati hiteleken
- kamatmarzs a lakossági (fogyasztási és szabad felhasználású jelzálog-) hiteleken

A teljes PKI mellett kiszámolhatók részindexek is. Így például a pénzügyi hatásoktól megtisztított „bankrendszeri” PKI a hitelek és a kamatmarzsok súlyozásával készül. Ugyanakkor a PKI alapjául szolgáló VAR modell arra nézve nem szolgáltat információt, hogy a bankközi kamat mekkora részben hat a fogyasztási és mekkora részben a vállalati hiteleken keresztül. Erre csak hozzávetőleges becslést tudunk adni a fogyasztási és a vállalati forinthitelek részesedésének felhasználásával. Ezt a bizonytalanságot fejezi ki az, hogy a fogyasztási, illetve a vállalati hitelezésnek a GDP-re gyakorolt hatását sávos ábrákon jelenítjük meg. A sáv egyik határa csak a hitelmennyiségnek és a kamatmarzsoknak a VAR modell alapján kiszámolt hatását méri. A sáv másik határának a kiszámolásához a pénzügyi kamatok hatását is figyelembe vesszük, de ez a kalkuláció már nem a VAR modellen, hanem a fent jelzett becslésen alapul.

HITELEZÉSI FOLYAMATOK

2015. március

Nyomda: Prospektus–SPL konzorcium

8200 Veszprém, Tartu u. 6.

